

Communicatiewetenschapper Teun Terpstra

'Overheid communiceert te weinig over overstromingsrisico'

De kans op een overstroming in Nederland is niet groot, maar als er een plaatsvindt, weet de Nederlandse burger niet wat hij moet doen. Dat komt naar voren uit onderzoek van communicatiewetenschapper Teun Terpstra. Hij promoveerde aan de faculteit Gedragswetenschappen van de Universiteit Twente.

Het onderzoek van Terpstra: Flood Preparedness, is onderdeel van het PROmO-project (Perceptie en Risicocommunicatie bij het Omgaan met Overstromingsrisico's) en is mede gefinancierd door het kennisimpulsprogramma 'Leven met water'. Volgens de promovendus benadrukt de overheid te veel dat we veilig zijn en communiceert ze te weinig over de mogelijke gevolgen van overstromingen, en over wat we moeten doen als het toch fout gaat.

Meer nodig

De overheid oefent al enkele jaren met overstromingsscenario's. Terpstra vindt dat een uitstekend initiatief, 'maar er is meer nodig', zegt hij. Uit onderzoek blijkt dat tweederde van Nederland kan overstromen vanuit de zee of de grote rivieren. Daarom worden grote bedragen uitgegeven aan de bouw, het ophogen en het onderhoud van dijken. 'Terecht', zegt Terpstra. 'Maar de overheid benadrukt telkens weer dat we veilig zijn. Over de gevolgen van eventuele overstromingen en wat we dan moeten doen als het toch fout gaat, communiceert de overheid te weinig.' Hoe veilig we dijken ook maken, een overstroming is volgens de communicatiewetenschapper nooit helemaal uit te sluiten. 'Vrijwel niemand weet wat hij in dat geval moet doen. Evacueren of thuisblijven? Zandzakken op voorraad hebben of de bovenverdieping opzoeken?'

Uit het promotieonderzoek van Terpstra blijkt dat mensen het wel belangrijk vinden dat de overheid ook investeert in een goede rampenbestrijding bij overstromingen. Hoe voorbereid is 'voorbereid genoeg'? De overheid moet zich die vraag stellen en de communicatie daarop afstellen.'

Gedragsintentie

Terpstra deed onderzoek onder ruim 3500 Nederlanders die bloot staan aan overstromingsrisico's, zoals in de Randstad, de Flevopolder, langs het Markermeer en het rivierengebied. Slechts een enkeling is van plan de komende tien jaar iets aan voorbereiding op een eventuele overstroming te doen. Bij mensen die wel voorbereidende maatregelen nemen, is het zoeken naar informatie over de gevolgen van een overstroming in de eigen omgeving en de mogelijkheden voor evacuatie het meest populair. In totaal is 30 procent van de ondervraagden geïnteresseerd in dergelijke informatie. Daarom heeft Terpstra geprobeerd de vraag te beantwoorden waarom de

voorbereidingsintenties onder het Nederlandse publiek zo laag zijn. Hij voert daarvoor verschillende redenen aan. Zo noemt hij dat door het hoge beschermingsniveau in Nederland en het lange uitblijven van overstromingen in de voorbije zestig jaar, voor veel mensen de mogelijkheid van een overstroming een blinde vlek is geworden. De bevolking heeft een groot vertrouwen in de kwaliteiten van de waterbeheerders om waterkeringen te bouwen en te onderhouden. 'Men heeft echter geen oog voor de gevolgen van een overstroming', zegt Terpstra. Slechts een minderheid van alle ruim 3500 respondenten acht een overstroming in de komende tien jaar waarschijnlijk. Bovendien ervaren mensen weinig angstgerelateerde gevoelens, wanneer zij denken aan hun blootstelling aan het risico op overstromingen. Hoewel meer dan de helft van alle respondenten gelooft dat zij zijn blootgesteld aan grote gevolgen in geval van een overstroming, speelt die perceptie een ondergeschikte rol in het besluit zich al dan niet daarop voor te bereiden. Een andere reden is het gebrek aan middelen dat de bevolking heeft om zich tegen een overstroming te wapenen. Driekwart van de ondervraagden vindt dat de overheid hoofdzakelijk verantwoordelijk is voor schade aan hun bezittingen als gevolg van overstromingen. 'Nederlanders zien een collectieve bescherming tegen overstromingen als de morele plicht van de overheid', aldus Terpstra.

Ten slotte heeft men het idee dat voorbereidingsmaatregelen tegen eventuele overstromingen ook daadwerkelijk effectief zijn als het gaat om de eigen veiligheid en die van het gezin te vergroten. Daarnaast zijn mensen sterker geneigd om voorbereidingen te treffen wanneer die ook de mogelijkheid bieden om hun bezittingen te beschermen. Terpstra: 'Deze effectiviteitattributen verklaren de variatie in gedragsintentie.' Om zich te wapenen tegen de gevolgen van overstromingen acht men weinig voorbereidingsmaatregelen echt effectief. 'Het is duidelijk dat het hebben van informatie over de gevolgen van een overstroming als de meest effectieve vorm van voorbereiden wordt gezien.' Toch geeft slechts 30 procent van de respondenten aan dat zij in de nabije toekomst zelf op zoek gaan naar degelijke informatie.

Fear-appeal

Het onderzoek van Teun Terpstra leidt tot verschillende aanbevelingen. Zo moet de overheid de burger meer wijzen op de

Zandzakken op voorraad hebben of de bovenverdieping opzoeken? (foto: Meteogroup, UK)

aanwezige risico's, in plaats van te benadrukken dat alles veilig is. Verder moet de overheid de gevolgen van een eventuele overstroming op regionaal gebied onderzoeken en de resultaten hiervan communiceren naar de bevolking. 'Nu maakt de overheid gebruik van algemene voorlichtingscampagnes voor de gehele Nederlandse bevolking', aldus Terpstra. 'Uit mijn onderzoek blijkt echter dat burgers meer geneigd zijn om voorbereidingsmaatregelen te nemen als de informatie en het advies dat zij krijgen veel specifieker is afgestemd op de eigen regio.'

Vervolgens adviseert Terpstra dat de risicocommunicatie veel duidelijker moet. 'De overheid moet het risicobewustzijn ten aanzien van overstromingsrisico's stimuleren.' Terpstra pleit ervoor bij risicocommunicatie gebruik te maken van *fear-appeal*, gebaseerd op de stelling dat angst een ongewenste emotie is. Volgens Terpstra is het wel een overtuigend argument dat motiveert om van gedrag te veranderen. 'Fear-appeal, gecombineerd met informatie over de lokale gevolgen van overstromingen en aanbevelingen ten aanzien van lokaal effectieve voorbereidingshandelingen die weinig eisen stellen aan de middelen die mensen tot hun beschikking hebben, kunnen resultaat hebben.'

Angstaanjagend

In de risicocommunicatie moet de overheid blijven benadrukken dat de waterbeheerders zich onverminderd zullen blijven inspannen voor de preventie van overstromingen. In aanvulling daarop moet gewerkt worden aan de rampenbestrijding, waarbij de participatie van individuele burgers van groot belang is. Over het algemeen wordt erkend dat de gevolgen van een overstroming groot zijn, maar men is daarvoor niet bang. Risicocommunicatie

zou het gebruik van 'angstaanjagende' boodschappen niet uit de weg moeten gaan als de nadelige bijeffecten daarvan kunnen worden geminimaliseerd. Als de communicatie er in slaagt om angstgerelateerde emoties op te wekken, maar er niet in slaagt voorbereidingshandelingen aan te bevelen die als effectief worden ervaren, dan zullen mensen mogelijk teleurgesteld raken en

Hoe voorbereid is 'vorbereid genoeg'? De overheid moet zich die vraag stellen en de communicatie daarop afstellen

hun verantwoordelijkheid in het voorbereiden op overstromingen afwijzen. Mensen zullen alleen voorbereidingen treffen wanneer zij de indruk hebben dat die hen kunnen helpen in het geval van een overstroming. Daarnaast weigeren ze verantwoordelijk te zijn voor schade als gevolg van overstromingen. Ze zijn ook tegen de invoering van een particuliere verzekering voor schade als gevolg van overstromingen. Mocht de overheid besluiten tot invoering van een dergelijke verzekering, maar daarbij geen rekening houden met de wijze waarop mensen aankijken tegen de verantwoordelijkheidsverdeling tussen burger en overheid op het terrein van overstromingsrisico's, dan kan dat ten koste gaan van het vertrouwen dat de bevolking stelt in de overheid, zo betoogt Terpstra. ☞

Auteur >> Aad Alblas